

V I Lenin

Ur den ryska arbetarpressens historia

Arbetarpressens historia i Ryssland är oskiljaktigt förknippad med den demokratiska och socialistiska rörelsens historia. Därför kan man endast om man känner till befrielseörelsens huvudetapper verkligen lära sig förstå varför arbetarpressen förbereddes och uppkom just på den väg den gick och inte på någon annan.

Befrielseörelsen i Ryssland har genomgått tre huvudetapper, motsvarande de tre huvudklasser i det ryska samhället, som satt sin prägel på rörelsen: 1) adelns period, ungefär från 1825 till 1861; 2) *raznotjintsernas* period eller den borgerligt demokratiska perioden, ungefär från 1861 till 1895; 3) den proletära från 1895 till nuvarande tid.

De mest framträdande personerna under adelns period var dekabristerna och Herzen. Vid denna tid, under livegenskapen, kunde det inte ens vara tal om att en arbetarklass skulle utsöndras ur det livegna, rättslösa, ”lägre”, ”simpla” *ståndets* allmänna massa. Förelöparen till arbetarpressen (den proletärt demokratiska eller den socialdemokratiska pressen) var den gången den allmänt demokratiska ocensurerade pressen med Herzens Kolokol i spetsen.

Liksom dekabristerna hade väckt Herzen, så bidrog Herzen och hans Kolokol till att väcka *raznotjintserna*, de bildade representanterna för den liberala och demokratiska bourgeoisin, vilka inte tillhörde adeln utan ämbetsmannakåren, småbourgeoisin, köpmännen och bönderna. Det var V G Belinskij, som redan under livegenskapen var föregångaren till att *raznotjintserna* helt skulle tränga ut de adliga ur vår befrielseörelse. Hans berömda Brev till Gogol, vilket sammanfattade Belinskij's litterära verksamhet, var ett av den ocensurerade demokratiska pressens bästa verk, som alltjämt har en väldig, levande betydelse.

I och med att livegenskapen avskaffades, trädde *raznotjintserna* fram som den viktigaste representanten, massrepresentanten, för befrielseörelsen i allmänhet och den demokratiska ocensurerade pressen i synnerhet. Narodismen blev den dominerande, mot *raznotjintsernas* ståndpunkt svarande riktningen. Som social strömning kunde den aldrig avgränsa sig från liberalismen till höger och från anarkismen till vänster. Men Tjernysjevskij, som efter Herzen blev den som utvecklade de narodistiska åsikterna, tog ett väldigt steg framåt i jämförelse med Herzen. Tjernysjevskij var en vida mer konsekvent och stridbar demokrat. Hans verk andas klasskampanda. Han höll skarpt en linje som gick ut på att avslöja liberalismens förräderi, en linje som alltjämt är kadeterna och likvidatorerna förhatlig. Trots sin utopiska socialism var han en anmärkningsvärt djuplodande kritiker av kapitalismen.

Under 60- och 70-talets epok utkom en hel rad ocensurerade tryckalster med stridbart demokratiskt och utopisk-socialistiskt innehåll, vilka redan började finna vägen till ”massorna”. Bland de verksamma personerna under denna epok intog arbetarna Pjotr Aleksej ev, Stepan Chalturin o a en mycket framträdande plats. Men den proletärt demokratiska strömningen kunde dock inte avskilja sig ur narodismens allmänna flod. Detta blev möjligt först sedan den ryska marxismens riktning ideologiskt utformats (gruppen Arbetets frigörelse” 1883) och sedan en beständig, med socialdemokratin förknippad arbetarrörelse begynt (strejkerna i Petersburg 1895-96).

Men innan vi går över till denna epok, som egentligen inleder arbetarpressen i Ryssland, skall vi anföra uppgifter, som åskådligt visar den *klassmässiga* skillnaden mellan rörelserna under de tre nämnda historiska perioderna. Det är enligt stånd

eller sysselsättning (enligt klasser) ordnade uppgifter över personer, som ställts till ansvar för statsförbrytelser (politiska förbrytelser). Av 100 sådana personer var:

	Adliga	Småborgare i städer och bönder	Bönder	Arbetare	Intellektuella
1827 – 46 . . .	76	23	?	?	?
1884 – 90. . .	30,6	46,6	7,1	15,1	73,2
1901 – 03 . . .	10,7	80,9	9,0	46,1	36,7
1905 – 08 . . .	9,1	87,7	24,2	47,4	28,4

Under adelns, livegenskapens period (1827-46) svarade adeln, som utgjorde en försvinnande minoritet av befolkningen, för det stora flertalet (76 procent) av de ”politiska”. Under narodnikernas, raznotjintsernas period (1884-90; för 60- och 70-talet finns tyvärr inga liknande uppgifter) träder de adliga i bakgrunden men svarar dock fortfarande för en stor procent (30,6 procent). De intellektuella utgör den övervägande majoriteten (73,2 procent) av deltagarna i den demokratiska rörelsen.

Perioden 1901-03 – just den period, då den första politiska marxistiska tidningen, den *gamla* Iskra utkom – uppvisar redan en *övertikt* för arbetarna (46,1 procent) gentemot de intellektuella (36,7 procent) jämte en fullständig demokratisering av rörelsen (10,7 procent adliga och 80,9 procent ”icke-privilegerade”).

Vi anmärker i förväg, att tiden för den första massrörelsen (1905-08) uppvisar en förändring *endast* såtillvida att de intellektuella trängs undan (28,4 mot 36,7 procent) av bönderna (24,2 mot 9 procent).

Socialdemokratin i Ryssland grundades av gruppen Arbetets frigörelse, som bildades i utlandet 1883. Denna grupps litterära alster, som trycktes ocensurerade i utlandet, började för första gången systematiskt och med alla praktiska slutsatser framlägga de marxistiska idéerna, vilka – som erfarenheterna i hela världen har visat – är de enda, som ger ett riktigt uttryck åt arbetarrörelsens väsen och dess uppgifter. Under 12 år från 1883 till 1895, var väl den socialdemokratiska tidningen Rabotjij i Petersburg 1885 det enda försöket att skapa en socialdemokratisk arbetarpress i Ryssland; denna tidning var naturligtvis illegal, men blott två nummer utkom. Då det inte fanns någon arbetarnas massrörelse, kunde arbetarpressen inte utvecklas i stor skala.

Från 1895-96 – tiden för de berömda strejkerna i Petersburg – börjar arbetarnas massrörelse med deltagande av socialdemokratin. Just denna tid är den tid, då en arbetarpress i ordets egentliga bemärkelse uppkom i Ryssland. Arbetarpressens viktigaste alster var vid denna tid illegala flygblad, vilka till största delen inte var tryckta utan hektograferade och ägnade åt ekonomisk (men även ickeekonomisk) agitation, dvs åt att framlägga arbetarnas behov och krav på olika fabriker och i olika industrigrenar. Givetvis hade en sådan litteratur inte kunnat existera, om inte de avancerade arbetarna på det mest aktiva sätt hade varit med om att avfatta och sprida den. Bland de arbetare i Petersburg, som var verksamma vid denna tid, kan man nämna Vasilij Andrejevitj Sjelgunov, som senare blev blind och därmed oförmögen att arbeta lika aktivt som tidigare, och Ivan Vasiljevitj Babusjkin, glödande ”iskrait” (1900-03) och ”bolsjevik” (1903-05), som i slutet av 1905 eller början av 1906 arkebuserades för att ha deltagit i ett uppror i Sibirien.

Flygbladen gavs ut av socialdemokratiska grupper, cirklar och organisationer, vilka från slutet av 1895 mestadels antog namnet Kampförbundet för arbetarklassens frigörelse. År 1898 grundade också en kongress av representanter för lokala socialdemokratiska organisationer Rysslands socialdemokratiska arbetarparti”.

Efter flygbladen började illegala arbetartidningar komma ut, t ex S-Petersburgskij Rabotjij Listok” i S:t Petersburg 1897, följd där av Rabotjaja Mysl, som snart flyttades till utlandet.

Sedan dess och nästan oavbrutet fram till revolutionen kom socialdemokratiska lokaltidningar ut illegalt; givetvis undertrycktes de ständigt men återuppstod om och om igen överallt i Ryssland.

Sammantaget var arbetarnas flygblad och de socialdemokratiska tidningarna under denna tid, dvs för 20 år sedan, den nuvarande arbetarpressens direkta och omedelbara förelöpare: samma ”avslöjanden” av missförhållanden på fabrikerna, samma rapporter om den ekonomiska kampen, samma principiella belysning av arbetarrörelsens uppgifter ur marxismens och den konsekventa demokratiens synpunkt – och slutligen *samma två huvudriktningar* i arbetarpressen, den marxistiska och den opportunistiska.

Ett anmärkningsvärt faktum, som hittills inte på långt när blivit behörigen bedömt, är att så snart en *massomfattande* arbetarrörelse hade uppstått i Ryssland (1895-96), framträdde omedelbart en uppdelning i en marxistisk och en opportunistisk riktning, en uppdelning som har ändrat form, utseende osv, men i det väsentliga har förblivit densamma från 1894 till 1914. Det är uppenbart, att det finns djupgående sociala, klassmässiga rötter till just denna speciella uppdelning och till den inre kampen mellan socialdemokraterna.

Den ovannämnda tidningen Rabotjaja Mysl representerade den dåvarande *opportunistiska* riktningen, den s k ekonomis-men. I tvisterna mellan ledarna för arbetarrörelsen inom landet hade denna riktning framträtt redan 1894-95. Men utomlands, där de ryska arbetarnas uppvaknande medfört en väldig uppblomstring av den socialdemokratiska litteraturen ända från 1896, slutade ekonomisternas framträdande och sammanslutning med en sprängning våren 1900 (dvs redan före uppkomsten av Iskra, vars första nummer kom ut just i slutet av 1900).

Arbetarpressens historia under de två årtiondena från 1894 till 1914 är historien om de två riktningarna inom den ryska marxismen och den ryska socialdemokratin (rättare sagt: socialdemokratin i Ryssland). För att *förstå* arbetarpressens historia i Ryssland måste man känna inte endast och inte ens så mycket namnet på de olika pressorganen, vilka inte säger den nuvarande läsaren någonting utan endast förvirrar honom, som *inhållet*, karaktären och den ideologiska linjen hos socialdemokratin olika delar.

Ekonomisternas viktigaste organ var Rabotjaja Mysl (1897-1900) och Rabotjeje Delo (1898-1901). I spetsen för Rabotjeje Delo stod B Kritjevskij, som senare övergick till syndikalisterna, A Martynov, en känd mensjevik och numera likvidator, samt Akimov, idag ”oavhängig socialdemokrat” och i allt det väsentliga ense med likvidatorerna.

Mot ekonomisterna kämpade till en början endast Plechanov och hela gruppen Arbetets frigörelse (tidskriften Rabotnik osv), därefter Iskra (från 1900 till augusti 1903, till RSDAP:s 2:a kongress). Vari bestod då ekonomismens väsen?

I ord förfäktade ekonomisterna särskilt energiskt arbetarrörelsens masskaraktär och arbetarnas självverksamhet, varvid de hävdade att den ekonomiska agitationen hade primär betydelse och krävde moderation eller successivitet vid övergången till politisk agitation. Som läsaren ser, är detta exakt samma slagord, som också likvidatorerna stoltserar med. Men i handling bedrev ekonomisterna en liberal arbetarpolitik, vars väsen en av ekonomismens dåvarande ledare, hr S N Prokopovitj kort uttryckte på följande sätt: ”Den ekonomiska kampen är arbetarnas sak, den politiska är liberalernas.” Ekonomisterna, som mest och högljuddast talade om arbetarnas självverksamhet och om massrörelse, var i praktiken en opportunistisk, kälkborgerligt intellektuell flygel inom arbetarrörelsen.

Den övervägande majoriteten av de medvetna arbetarna, varifrån redan 1901-03 46 av 100 för statsförbrytelser anklagade personer kom mot 37 intellektuella, ställde sig på gamla Iskras sida mot opportunismen. Under de tre år Iskra verkade (1901-03), utarbetades på den

konsekventa marxismens grundval såväl det socialdemokratiska partiets program och grundvalarna för dess taktik som formerna för att kombinera arbetarnas ekonomiska och politiska kamp. Under åren före revolutionen växte den kring Iskra fylkade och under dess ideologiska ledning stående arbetarpressen i oerhörd omfattning. Antalet illegala flygblad och otillåtna tryckerier var utomordentligt stort och växte snabbt överallt i Ryssland.

Iskras fullständiga seger över ekonomismen och den konsekvent proletära taktikens seger över den opportunistiskt intellektuella år 1903 ledde till en ny, ökad tillströmning av ”medlöpare” till socialdemokratins led, och opportunisten återuppstod *inom Iskrarikningen*, som en del av den i form av ”mensjevism”.

Mensjevismen uppstod på RSDAP:s 2:a kongress (i augusti 1903) ur iskraiternas *minoritet* (härav namnet mensjevism) *och av alla opportunistiska motståndare till Iskra*. ”Mensjevikerna” vände tillbaka till ekonomismen, naturligtvis i en något uppiffad form; samtliga ekonomister, som blivit kvar i rörelsen, strömmade med A Martynov i spetsen till ”mensjevikernas” led.

”Mensjevismens” huvudorgan blev den *nya* Iskra, som från november 1903 kom ut under en annan redaktion. ”Mellan den gamla och den nya Iskra ligger en avgrund”, förklarade öppet den dåvarande ivrige mensjeviken Trotskij. Huvudorganen för ”bolsjevikererna”, som trogna den gamla Iskra försvarade den konsekventa marxismens taktik, var Vperjod och Proletarij (1905).

Vad gäller verklig förbindelse med massorna och uttryck för de proletära massornas taktik var revolutionsåren 1905-07 ett prov för de båda huvudriktningarna i socialdemokratien och i arbetarpressen, den mensjevikiska och den bolsjevikiska. En legal socialdemokratisk press hade inte kunnat uppstå med en gång hösten 1905, om inte de avancerade arbetarnas verksamhet, som var intimt förbunden med massorna, hade berett jordmånen för en sådan press. Att den legala socialdemokratiska pressen såväl 1905 som 1906 och 1907 var två riktningars och två fraktioners press, kan inte heller förklaras på annat sätt än av skillnaden mellan den småborgerliga och den proletära linjen inom arbetarrörelsen under denna epok.

Öppen arbetarpress uppstod under samtliga tre perioder då det rådde uppsving och en relativ ”frihet”: såväl hösten 1905 (bolsjevikerernas *Novaja Zjizn* och mensjevikerernas *Natjalo*, för att endast nämna de viktigaste av de talrika tidningarna) som våren 1906 (*Volna*, *Echo* o a hos bolsjevikererna, *Narodnaja Duma* o a hos mensjevikererna) och våren 1907.

Den mensjevikiska taktikens väsen under denna epok har L Martov själv för inte länge sedan karakteriserat med följande ord: ”Mensjevismen såg ingen annan möjlighet för proletariatet att på ett fruktbarande sätt delta i denna kris än genom att stödja den borgerligt liberala demokratin i dess försök att tränga bort den reaktionära delen av de besittande klasserna från statsmakten, ett stöd som proletariatet dock måste genomföra med bibehållande av fullständig politisk självständighet” (Rubakin, *Bland böckerna*, b II, s 772). Denna taktik att ”stödja” liberalerna innebar i själva verket just att arbetarna blev *beroende* av dem, den var i verkligheten en liberal arbetarpolitik. Omvänt tryggade bolsjevismens taktik proletariatets självständighet i den borgerliga krisen genom kampen för att driva den till sin spets, genom avslöjandet av liberalismens förräderi, genom upplysning och sammanslutning av småbourgeoisin (särskilt på landsbygden) som motvikt mot detta förräderi.

Det är bekant – och mensjevikererna ända fram till våra dagars likvidatorer, Koltsov, Levitskij o a, har själva många gånger medgett det – att arbetarmassorna under dessa år (1905-07) följde bolsjevikererna. Bolsjevismen gav uttryck åt rörelsens proletära väsen, mensjevismen var dess opportunistiska, kälkborgerligt intellektuella flygel.

Vi kan här inte mer ingående karakterisera taktikens innehåll och betydelse hos de båda riktningarna inom arbetarpressen. Vi måste inskränka oss till att exakt fastställa de grundläggande fakta och bestämma den historiska utvecklingens huvudlinjer.

Rysslands arbetarpress har en nästan hundraårig historia bakom sig: först historien om den förberedande frihetsrörelsen, dvs *inte* arbetarnas, *inte* en proletär befrielseörelse, utan en ”allmänt demokratisk”, dvs den borgerligt demokratiska frihetsrörelsen; sedan dess egen historia, den proletära rörelsens, den proletära demokratins eller socialdemokratins tjugoåriga historia.

Ingenstans i världen har den proletära rörelsen uppstått eller kunnat uppstå ”med en gång” i ren klassmässig form, färdig som Minerva ur Jupiters huvud. Endast genom lång kamp och mödosamt arbete av de mest avancerade arbetarna, av alla medvetna arbetare lyckades det att befria den proletära klassrörelsen från all slags småborgerliga tillsatser, begränsningar, inskränkningar och förvrängningar samt befästa den. Arbetarklassen lever sida vid sida med småbourgeoisin, som när den ruineras lämnar ständigt nya proselyter till proletariatets led. Och Ryssland är det mest småborgerliga, det mest kälkborgerliga av de kapitalistiska länderna och genomgår först nu den epok av borgerlig revolution, som exempelvis England gjorde på 1600-talet och Frankrike under 1700-talet och första hälften av 1800-talet.

Den medvetne arbetaren, som idag tar itu med den för honom angelägna, vitala uppgiften att sköta arbetarpressen, organisera, stärka och utveckla den, kommer inte att glömma marxismens och den socialdemokratiska pressens tjugoåriga historia i Ryssland.

De nervsvaga vänner till arbetarrörelsen ur de intellektuellas led, som drar sig undan den inre kampen bland socialdemokraterna och fyller luften med larm och uppmaningar till att förfara på samma vis, gör arbetarrörelsen en dålig tjänst. De är välmenande, men de är tomma och tomt är deras larm.

Endast om de avancerade arbetarna studerar historien om marxismens kamp mot opportunismen, endast om de grundligt och ingående lär känna den självständiga proletära demokratins avskiljande ur den småborgerliga röran, kommer de slutgiltigt att stärka sitt klassmedvetande och sin arbetarpress.

Rabotjij nr 1, den 22 april 1914

V I Lenin, *Samlade skrifter*, 5:e ry uppl. b 25, s 93-101